

Sözcük Dağarcığı

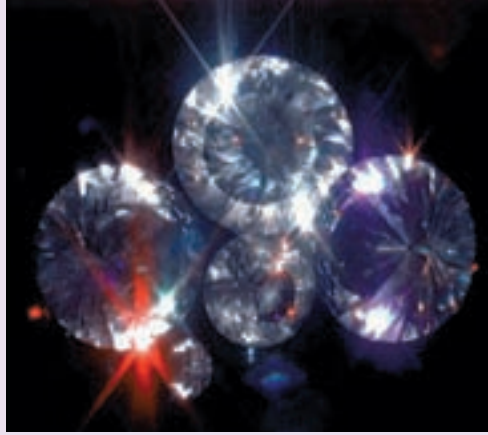
D e n i z C a n d a ş - G ö k h a n T o k

“Sözcük Dağarcığı” köşemizde sizlere dilimizdeki sözcüklerin öykülerini aktarmaya çalışıyoruz. Okurlarımızdan Orhan İrfanoğlu da bu sayımızda bize katkıda bulundu, kırat ya da karat adını verdiğimiz ölçü birimini açıkladı:

“Keçiboynuzunun Yunanca adı keration. İngilizcede carob, Arapçada ise kırirat. Keçiboynuzu tohumu yüzyıllar boyunca elmas ölçmek için kullanılmış. (Bu arada ilginç bir nokta, Güney illerimizde keçiboynuzu için kullanılan “Harup-Harnup” sözcüğünün İngilizce adıyla gösterdiği uyum - BTD)

Elmaslar keçiboynuzu tohumu ile tartılarak satılmış. Bu yüzden keçiboynuzu, kırat ya da karat denilen ölçüye adını vermiş.

Profesör Dr. Aydın Akkaya şöyle yazıyor: “Keçiboynuzu çekirdeği doğada ağırlığı değişmeyen bir tohumdur... Bütün tohumlu bitkilerden yalnız keçiboynuzu uzun süre suda bekletildikten son-



ra filiz verebilir. Bu hem çok kuruduğu ve meyvesinden çıktıktan sonra son ve sabit ağırlığını aldığı için hem de içine su alması olasılığının çok az ve çok uzun zamana bağlı olduğu içindir.

Bu nedenle Araplar, Selçuklular ve Osmanlı döneminde ağırlık ölçüsü olarak kullanılmıştır. dört tanesi bir dirhem eder. Dirhem değişmekle birlikte 3 gr. ağırlığı temsil etmektedir... Satıcı iki dirhemlik bir şey satarken (8 çekirdek) lütfedip 1 çekirdek fazla tartarsa

bu, malı alan kişinin itibarını gösterir.

Olağandan fazla giyinen, süslenen vb. kişilere de “İki dirhem bir çekirdek” denmesi bundan kaynaklanmaktadır.” Yani yüksek karatlı giyinmiş!

Ekliyorum : Böcek gövdelerinin sert dış kabuğunun ana maddesine keratin denir.

Hayvan İsimleri

Penguen: Bu sözcüğün kökeni konusunda birden fazla olasılık bulunuyor. Eski Galler dilinde “beyaz başlı” anlamına gelen “pengwen”, Latince şişman anlamına gelen “pinguis”, ya da İngilizce’de “körelmiş kanatlı” anlamına gelen “pin-wing” sözcüklerinden herhangi birinin değişime uğramasıyla ortaya çıkmış olabileceğine ilişkin görüşler var.

Penguen adı aslında ilk olarak “great auk” olarak bilinen ve eskiden Kuzey yarımkürede yaşayan, ancak 1600’lü yıllarda soyu tükenen, uçamayan bir kuş cinsi için kullanılmıştır. O zamanın denizcileri, Güney yarımkürede ilk kez bugün bizim bildiğimiz penguenleri gördüklerinde, bunları auk’lara benzetmişler ve aynı kuşlar olduklarını düşünerek onlara da penguen demişler. Ancak, auk’lar ve günümüzün penguenleri arasında aslında hiçbir yakın akrabalık bulunmuyor.



Kısa kısa... Kısa kısa... Kısa kısa...

Vitamin: İlk bulunan vitamin olan B1, kimyasal molekül yapısı bakımından bir “amin” bileşiği. Vitamin sözcüğü de, Latince’de yaşam anlamına gelen “vita” sözcüğünün, amonyak benzeri anlamı taşıyan “amin” sözcüğüyle birleşmesi sonucu ortaya çıkmış. Sözcük grubu olarak, yaşam veren amin bileşiği anlamına geliyor.

Plastik: Çeşitli teknikler yardımıyla kolayca biçimlendirilebilen yapay malzemelere verilen ortak ad olan plastik sözcüğü, Yunanca’da “biçimlendirme” anlamına gelen “plastikos” sözcüğünden köken alıyor.

Mandalina: Severek yediğimiz bu turuncu meyvesinin (Citrus reticulata) adının kökeni, çok uzaklara dayanıyor. Sözcüğün İngilizce karşılığı olan “mandarin”, aslında Kuzey ve Güneybatı Çin’de konuşulan ve Mançurya’da anadil kabul edilen bir lehçenin adı. Meyvenin adının, mandarin askerlerinin üniformalarının renginden geldiği öne sürülüyor. Sözcüğün esas kökeniyse, “papaz” anlamına gelen Sanskritçe “mantrin” ve Malay dilindeki “menteri” sözcüklerinden türemiş olan ve aynı anlama gelen Portekizce’deki “mandarin” sözcüğü.

